

Pešta, Pavel

Rýmové a veršové shody Alexandreidy a Vévody Arnošta

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1956, vol. 5, iss. D3, pp. 83-90

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108077>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PAVEL PEŠTA

RÝMOVÉ A VERŠOVÉ SHODY ALEXANDREIDY
A VÉVODY ARNOŠTA

Alexandreida a Vévoda Arnošt jsou památky české rytířské literatury XIV. století. Alexandreida, vytvořená na počátku XIV. století, byla nejen skladbou vysoké umělecké úrovně, avšak i dílem aktuálním, dotýkajícím se žhavé problematiky své doby. Skladatel Vévody Arnošta, který složil své dílo asi v době vlády Karla IV., nedosáhl formální dokonalosti Alexandreidy a na otázky doby nereagoval, chtěl posluchače pouze pobavit. V obou dílech se projevuje sice v podstatě shodná rytířská ideologie, avšak zatím co v Alexandreidě byly rytířské názory živou záležitostí šlechtické společnosti, směřující ve Vévodovi Arnoštovi — v souvislosti s vývojem šlechty za Karla IV., kdy se z bojovného rytíře stával uhlazený dvořan — k pouhé konvenčnosti.

Obě skladby byly určeny k předčítání. Svědčí o tom oslovování posluchačů, ujišťování publika o pravdivosti vyprávěného (zvláště v Arnoštovi), užívání ustálených formulek a opakování veršů a rýmů, které je charakteristické především pro báseň o Arnoštovi. Oba skladatelé rádi dramatisovali děj přímou řečí a obraceli se k posluchačům s mravními úvahami a naučeními; básník Alexandreidy si k tomuto účelu vytvořil i zvláštní formu gnomických trojveršů.

Verš obou skladeb je osmislabičný, v básni o Arnoštovi je však dosti odchylek a verše mají často přesahy. Podstatně se odlišují obě skladby *rýmovou technikou*. Rým Alexandreidy je přesný, pečlivě propracovaný, zvuková shoda je doprovázena i shodou gramatického tvaru pouze asi u poloviny rýmů. Negramatičnost rýmu je zdůrazňována verši homonymními, spojujícími slova odlišného významu a obvykle i různých gramatických kategorií. Naproti tomu je rým Vévody Arnošta převážně gramatický, při čemž báseň ovládají rýmy slovesné. Nápadným jevem v básni o Arnoštovi je tendence po spojování většího počtu veršů stejnými rýmy, ať již úplnými nebo pouze shodou posledních slabik. Veršem a rýmem řadí se báseň o Arnoštovi nejbližše ke skladbám Hradeckého rukopisu.

Ač skladatel Vévody Arnošta pracoval jinou technikou než básník Alexandreidy, přece je mezi oběma básněmi značné *m n o ž s t v í r ý m o v ý c h s h o d*. Souvisí to především s tím, že básně jsou si thematicky i ideově blízké; skladatel Arnošta měl v Alexandreidě dokonalý vzor rytířského eposu, z něhož mohl mnoho vytěžit. Alexandreida patřila ve XIV. století k nejrozšířenějším básnickým dílům a stopy jejího vlivu nacházíme v řadě výtvorů staročeské poesie, je tedy víc než přirozené, že působila i na básníka, který pokračoval v tradici rytířského eposu, zahájené Alexandreidou.

Ve Vévodovi Arnoštovi se zcela shoduje se zachovanými zlomky Alexandreidy přes sto rýmových dvojic, s opakováním na 340 dvojic, t. j. téměř

12 % rýmů Arnošta; s menší změnou se shoduje s Alexandreidou přes sto dalších dvojic, zahrnujících na 6 % rýmů básně o Arnoštovi. Kromě toho najdeme řadu vzdálenějších shod. Skutečné množství shod je asi vyšší, neboť nesmíme zapomínat, že srovnáváme celou báseň o Arnoštovi s pouhými zlomky Alexandreidy. Není samozřejmě možno považovat všechny shodné rýmy za vliv Alexandreidy; velká část shodných rýmových dvojic se vyskytuje i v jiných skladbách, některé jsou běžné v celé poesii XIV. století. Avšak množství shod Vévody Arnošta s Alexandreidou nemůže být náhodné. Že je Vévoda Arnošt pod vlivem Alexandreidy, to nám dokazuje především množství případů, kdy se vedle rýmů shodují i další slova ve verši. Nejnapadnější z těchto případů uvádím:¹

1. V 555 n.: tam se přič obrátil <i>bieše,</i>
<i>jakž</i> o tom všem <i>nedbajieše</i>	Arn 888 n.: tak <i>jakž</i> Jindřich mluvil <i>bieše.</i>
Ciesar na to nic <i>nedbáše</i>
2. B 305 n.: neb jak mnoho Iuda <i>bieše,</i>
<i>jakž</i> juž trub <i>nedoslyšieše</i>	Arn 5721 n.: a <i>jakž</i> tma velmi <i>bieše,</i>
paní na to nic <i>nedbáše</i>
3. V 2100 n.: Alexandru <i>otpovědě.</i>
A <i>jakž</i> on to brzo <i>zvědě</i>	Arn 4654 n.: Tuť [i] obři silni <i>biechu;</i>
tak <i>jakž</i> tito je <i>slyšiechu</i>
4. V 1986 n.: A <i>kdýž</i> to Darius <i>vzvědě</i>
po posle, jenž mu <i>povědě</i>	Arn 1936 n.: Ciesar <i>jakž</i> tu smlúvu <i>zvědě,</i>
ihned vojnu <i>odpovědě</i>
5. V 2084 n.: Avšak svědčí Písmo o <i>tom,</i>
<i>jakož</i> to město <i>potom</i>
V 318 n.: ale svatý Pavel <i>potom</i>
<i>pojml</i> mnoho truda o <i>tom</i>	Arn 3613 n.: Arnoštovi to <i>povědě.</i>
<i>Jakž</i> Arnošt od něho <i>vzvědě</i>
6. V 100 n.: <i>vzem</i> sobě protivnú <i>radu,</i>
<i>zavřě</i> se s ní na svém <i>hradu</i>	Arn 4294 n.: Noviny ty <i>kdýž</i> král <i>zvědě,</i>
Arnoštovi je <i>povědě</i>
7. V 1799: Na <i>jvěč</i> i tu <i>vzěchu</i> škodu
V 2081: <i>proněž</i> <i>vzěchu</i> všicku škodu	Arn 116 n.: <i>měl</i> nemilost a <i>vyhnán</i> <i>potom,</i>
<i>jakož</i> uslyšíte o <i>tom</i>
8. V 932: <i>vzem</i> s milostí <i>otpuštěníe</i>	Arn 4903 n.: Pak tu s Veclem <i>vzemše</i> <i>radu,</i>
bráchu se s onoho <i>hradu</i>
Srov. i Arn 4710,
	Arn 1190: tak <i>jakž</i> tu <i>vzal</i> škodu
Arn 1610: a <i>velikú</i> škodu <i>vzechu</i>
Arn 722: <i>Vzem</i> od obú <i>odpuštěníe</i>

Spojení „*vzieti otpuštěníe*“ je v Arn časté.

9. V 930: tak se tu Bohu <i>poručí</i>	Arn 4029: a Bohu se <i>poručichu</i>
Arn 2239: Tuť Bohu se <i>poručichu</i> |
|--|--|

Odevzdání do vůle Boží je pro středověkého člověka příznačné, nemuselo by tedy zde jít o bezprostřední vliv Alexandreidy, i když se shoda týká téměř celého verše. Další příklad však nasvědčuje, že působení Alexandreidy nutno připustit.

10. BM 117 n.: <i>jakž</i> <i>možu</i> to snáze <i>řéci,</i>
<i>ě'</i> osuda <i>nelže</i> <i>utěci</i> | Arn 3649 n.: <i>Toť</i> já jistě <i>řeci</i> <i>možu,</i>
jedno každý <i>poruč</i> se Bohu
a svú duši, <i>toť</i> <i>smiem</i> <i>řeci,</i>
<i>zdeť</i> nám smrti <i>nelže</i> <i>utěci.</i> |
|---|---|

¹ Jednotlivé rukopisy Alexandreidy označují běžnými zkratkami (V = rkp. Svatovítský, B = Budějovický atd.); Vévodu Arnošta zkracují Arn, jeho německou předlohu HE. U Alexandreidy vycházím z vydání R. Trautmanna Die altschechische Alexandreis, Heidelberg 1916; u Vévody Arnošta беру za základ vydání J. Loriše ve Sborníku hraběte Baworowakého, Praha 1903 (odtud cituji i Ezopa). Staroněmeckou báseň Herzog Ernst cituji podle edice Deutsche Gedichte des Mittelalters, Band I. (vyd. F. H. v. d. Hagen a J. J. Büsching, Berlin 1808).

Ke spojení „poručiti se Bohu“, které jsme uvedli v § 9, přistupují ve verších Arn 3649–52 další reminiscence na Alexandreidu; podstatné části verše BM 117 se na uvedeném místě Arnošta dvakrát opakují (po druhé s menší změnou „smiem“ místo „mohu“) a verš BM 118 je smyslem i podobou blízky verši 3652. Podobnou shodu najdeme i v legendě o apoštolích: nelze utéci — mušu . . . říci (zl. Dur. v. 2–3).

11. V 2009 n.: Kto sě môže vz toho bráti,
komuž Bóh chce co dáti? Arn 2672 n.: Byť mi bylo život dáti,
vždyť se s Bohem chci tam
bráti.

Verše Alx a Arn se sice smyslem neshodují, ale přesto reminiscenci nemůžeme vyloučit.

12. Pohanské bohyně lákají Parida:

- V 749 n.: a nad čím nás která může,
toho tobě vždy pomůže.

Podobně se obrací básník Vévody Arnošta ke křesťanskému Bohu:

- Arn 1420 n.: Vecce: „Bože! Ty vše můžeš,
komu ráčíš, vždy pomůžeš.
Arn 2506 n.: Bóh, jenž všechno může,
komuž ráčí, vždyť spomůže.“

13. V 721 n.: jehož oťík i matka
pro lásku svého dětátka Arn 5667 n.: Kto veseleji nežli matka?
Pro přeštie svého dětátka

Vedle rýmové a slovní shody máme v druhých verších dvojverší i stejnou předložkovou vazbu.

- V 803 n.: plakala nejedna matka,
zbyví tu svého dětátka Arn 1948 n.: Zatiem Arnoštova matka,
zvěduc pút svého dětátka

V těchto verších je rýmová a slovní shoda doplněna přechodníkovou vazbou. Avšak další případy ukazují, že rýmová dvojice matka—dětátka není v Arnoštovi pouze pod vlivem Alexandreidy.

- Arn 5808 n.: by spomenúc Boží Matka
na smutek svého dětátka

Podobně Arn 2051; ve verších Arn 3597 a 5494 je této dvojice užito v modlitbě. V předloze je pro Marii užíváno výrazu „höchste Keiserin“, pro slovo matka tedy slovní opory není (HE 5414), zato pro slovo dítě poblíž podklad je (HE 5418).

14. M 74 n.: množství lidí život skona;
však sě podda vlastcě ona. Arn 3427 n.: Oči zavrátivši ona,
tuť svým životem skona

Spojení „životem skonati“ viz též Arn 2483 a „životem pokonati“ Arn 1777.

15. V 1086 n.: ěka: „Poslals mi máku mieru
a pravě to na vši vieru Arn 2584 n.: Takěť pravím na mú vieru,
mějte na jedení smieru
Arn 1285 n.: že to pravím na mú vieru

V Arn 2584–5 se shoduje nejen rýmová dvojice, nýbrž i celý obrat v druhém verši. Arn 1285 má týž obrat, druhé rýmové členy se však liší.

16. B 96: stane sě nám čest hi chvála Arn 5816: pro tvú čest i pro tvé chvály

Spojení cti a chvály je pro rytířské pojetí příznačné. V Arnoštovi je hc

užito v modlitbě, jindy se však rytířský pojem cti vyskytuje v obou památkách ve stejných souvislostech:

17. BM 99 n.: *jímž si, jakž řká, česti dohodil* Arn 437 n.: *neb se tudy tvá čest zplodí;*
a je z chudých lidí vzplodil *tot se mně i vsi zemi hodí*
 M 119 n.: *poslednie mi česti dohodil,*
jímž by své jmě výše vzplodil.

Obrat „čest (z)ploditi“ je též v Arn 367 a 5003.

18. V 925 n.: *A když mu tu čest pokáza,* Arn 2147 n.: *Král hroznú čest tu ukázal,*
vojem do stanov rozkáza. *ztravu všem dáti rozkázal*
 19. V 1039 n.: *Vědě, že vždy péče nabývá,* Arn 4428 n.: *V každé zemi dobro bývá,*
ktož na tobě česti dobývá *ktož se cti lidí dobývá.*

Shoda rýmová a slovní je zesílena spojením s *ktož*, které je v Alexandreidě zcela na místě, v Arnoštovi však působí spíše dojmem, že bylo mechanicky převzato spolu s rýmem a se subst. *čest*.

20. V obou skladbách zaujímají značné místo popisy bitev. Není tedy divu, že se často opakují obraty „dávati rány“, „s obú stranú“ a „na vše strany“ (tento obrat se však stal ztrnulou formulkou, užívanou jako rýmová výplň i při jiných příležitostech).

- B 98 n.: *By boj tvrdý s obú stranú,* Arn 1050 n.: *Káza okolo všeckno žéci*
nejednu smírtelnú ránu *a druhým k městu téci.*
obojě sobě tu dachu *Střielejice s obú stranú,*
 B 174 n.: *přetvrdého kopie ranú,* *tuť mnohému dadie ránu*
kdežto mnohý s obú stranú
 V 2129 n.: *nic nedbajě na své rány.*
Tehdyž inhed na všě strany
potekú jakžto ptáci k lepu;

V těchto verších Arnošta jsou ohlasy všech tří uvedených míst Alexandreidy, pokud ovšem nejde o náhodu, danou stejnou bitevní situací. Básník Arnošta byl natolik obratný, že nepotřeboval hledat pro každé slovo podnět v jiných památkách.

Arn 1162 n.: *tot dáváchu hrozné rány*
obapolně na vše strany

Podobně Arn 3914 a 5169; spojení „dávati rány“ je v Arn časté. K veršům Arn 1162—3 srov. HE 904:

- Sach man tzu beiden siten
 Viel werder ritter striten,
 Da was vil starck geuechte
21. V 1799 n.: *Na j v řeči tu vžěchu škodu,* Arn 3523 n.: *Aniř sekú, aniř bodú,*
jakž je v pleci vsěkú, vzbodú *a činiece jim v elik ú škodu*
 Arn 4304 n.: *Nesekúť ani také bodú,*
jedno střelbú činie škodu

Vliv Alexandreidy je velice pravděpodobný, i když pro sloveso *bodú* je v německém znění opora; HE 4307 : *Nicht stechen . . .*

22. V 542 n.: *za sta jeden se nevrátil,* Arn 1587 n.: *Mnohý tu svůj život ztratil,*
a to každý život ztratil *jenž se do Rýna nevrátili.*
 Arn 1567 n.: *Mnohýť se do m ó v nevrátil,*
jenž tu svůj život ztratil

I když spojení „nevrátil se domú“ je v této situaci samozřejmé, stojí za zmínku, že o domovu je v Alexandreidě řeč krátce před uvedeným dvojverším: z domú V 536, doma V 538. Stejná shoda je ve verších Arn 1070 a 2227.

Arn 1070 n.: *Také mnohý najviece ztratil,*
že se viece domov nevrátil

Pro první člen rýmové dvojice je opora v předloze:

HE 812: Das sie das beste pfant
verlor

23. V 817 n.: jakož fiedký kto hostaven, Arn 1170 n.: Mnohý dobrý byl unaven,
starý i mladý života zbaven, v tom boji života zbaven.
B 148 n.: neb v tom boju fiedký zbaven,
by nebyl Hřěky unaven.

Z dvou podobných míst Alexandreidy se skládá verš Arn 1171. Obrat „života zbaven“ je ještě ve verších Arn 853, 1456 a 3359, života zbavi 3335.

24. V 1348 n.: posel, pravě ty noviny, Arn 1078 n.: k tomu s ciesařovú mocí,
že již řěšské hrdiny tak posel h na l dnem i noci.
s svým králem i s svú vši mocí K Arnoštovi jakž přijide,
zasě bě žie i dnem i noci zlé mu noviny povědě

Souvislost celého místa Arnošta s Alexandreidou je v těchto verších nepochybná.

25. Vid. 9 n.: Ten šturm stá za dva měsiece Arn 2299 n.: To jim postá dva měsiece
nebo ješče k tomu vice. a pět dní nebo vice
Téměř stejně V 2052.
H 316 n.: Takž ten šturm stá ještě vice
nežli pilná dva měsiece

Stejnost vyjádření je v těchto verších patrna.

- V 559 n.: Juž běchu pominuli Arn 4935 n.: Na moři pospolu biechu,
ottad, jakož na mořevzplynuli, dlúho korába nezbychu.
časí jednoho měsiece Tuť se vezú dva měsiece
nebo k tomu málem vice, a k tomu dobře vice.
až ten, jenž koráb oprávie

Ač je do jisté míry podobnost dána situací, jde zde o nápadné shody. Avšak tento případ je složitější: většina shod s Alexandreidou má současné oporu v německé předloze:

HE 4529 n.: Zwene manen oder mer
Mit ym sie waren uff dem
mer

Ovšem ani slovní opora pro rýmy v předloze nevylučuje reminiscence; mnohdy je může právě podnítit. Touž věc může skladatel vyjádřit obvykle různým způsobem. Užil-li právě tohoto způsobu, je ve velké míře pravděpodobné, že slova předlohy mu připomněla tradiční rým staročeské poesie, který znal z Alexandreidy a asi i z jiných památek.

26. V 703 n.: To sděv, káza vojem vstáti, Arn 5925 n.: Když ciesař káže vstáti
do Cilicie se bráti. a z Pomberka se bráti
V 933 n.: káza vojem ottad vstáti,
chtě se k nepřátelóm bráti
27. M 95 n.: A jakž by u voza bliže, Arn 4064 n.: A když by u kamene bliže,
uzřěv ho král, hlavu vzdviže svůj meč proti němu
vzdviže

Rýmy i celá stavba veršů svědčí pro vliv Alexandreidy. Bezprostřední oporu v předloze má pouze první rýmové slovo:

HE 3611 n.: Do er naher dartzu quam,
Sin swert der ellenthaffe
nam

28. V 113 n.: Krátký čas toho vynide, Arn 223 n.: Malý časek přijide,
až král Filip s světa snide tu mu žena s světa snide.

Shody v obou verších jsou značné. Musíme tu však připustit i působení Dalimila, u něhož spojení „s světa snide“ spolu s rýmy složenin „jíti“ je velice časté.

29. V 727 n.: *Sta sě to časa jednoho,* Arn 237 n.: *Potom sta se dne jednoho —*
když jezdi v lese mnoho a nevyjide tomu času mnoho

Časové určení přineslo další reminiscence.

30. BM 46: *s tobú na zisk hi na škodu* Arn 58: *o zisku i o škodách*

Verš Arn 58 má oporu v předloze:

HE 54 n.: *Beide, freude vnd clage,*
Beide, vorlust vnd gewin

31. V 168 n.: *poče k sobě sám mluviti,* Arn 469 n.: *Arnošt poče ji mluviti,*
řka: „Ach, kda jest tomu řka: „Toť nemož jinak býti

32. V 1074 n.: *Potom poslóm těm povědě:* Arn 1280 n.: *Ciesar hole odpovědě*
„To jáz jistě,“ vece, „vědě, a řka: „Toť já dobře vědě,
že . . . žet . . .

Arn 4823 n.: *Můřním mu odpovědě*
 a řka: „Toť já dobře vědě

Souvislost Arnošta s Alexandreidou se zdá být zřejmá především ve verších Arn 1280 n. (rýmy, slovní shody na počátku přímé řeči a spojka *že*, uvozující následující větu), avšak tytéž rýmy a spojení „toť já dobře vědě“ (je zde shoda i adverbia *dobře*) se mnohokrát opakují též u Dalimila.

33. H 130 n.: *I byl ten svyčej v tu dobu,* Arn 4188 n.: *Přijide v čas a v tu dobu*
že vždy pojímali s sobú hrabie, pojem hosti s sebu

Arn 5203 n.: *Stáše Arnošt v tu dobu*
mužně. Pojem Vecle s sebu

34. V 301 n.: *On tu radu přije míle,* Arn 641 n.: *povedút ji v hrozně síle.*
vstúpi srdce ke vši síle Tuť ji ciesar přije míle

35. V 109 n.: *By král v smutce i v žalosti,* Arn 1186 n.: *toho smutku i žalosti.*
pyče poručené čstnosti Tohoť mi je žel při mé

čtnosti

36. V 1550 n.: *ten jmieše na helmě kámen* Arn 4058 n.: *Uzřev Arnošt onen kámen,*
pyrop, jenž sviatí v niž an se sviatí j a k o plamen
plamen

Souvislost obou památek je tu značná, ale v předloze jsou slovní opory pro „kámen“ a „sviatí“:

HE 3603 n.: *Das bot yn ein edel stain,*
Der clar uß der vinsten
schein

Slova „kámen“ a „sviatí“ připomněla snad básniku přirovnání z Alexandreidy (stejně přirovnání je v Ezopovi v. 233—4: . . . drahý kámen, an se blští jako plamen). Poněkud odchylného přirovnání užil básník krátce předtím (bez opory v předloze):

Arn 4010 n.: *Nad řekú uzřechu kámen*
červený jakžto pravý

plamen

37. V 716 n.: *a ti budu vyprávěti,* Arn 4253 n.: *by všecko chtěl praviti,*
proč sě mu rušení stalo, *co jest a kterak se jest dálo,*
pročti sě je to vše dálo, *že tam přišel, a jak se jest*

B 220 n.: *A s právem sě jmu to dálo,*
což sě jmu jest čsti kde
stalo

Drobnější shody též Arn 501, 706 a 1840.

38. V 745 n.: *Vzvolichu ho súdci sobě,*
řkúc: „Dáváme tu moc *tobě*
39. V 885 n.: až zapomanuch sám *sebe*;
i *vezřech*, naliti z *nebe*
- Arn 381 n.: Toť se vždy má státi *tobě*,
nebt sem já tě *zvolil sobě*.
- Arn 1368 n.: milý pane, podle tebe.
Tuť *vezřev* k Bohu na *nebe*
- Arn 3986 n.: Pro hustotu nevidiechu
sebe,
jediné *patřiechu* do
neba.
40. V 117 n.: Ach, *člověče*, kak si *křivýj*,
kak jsi svéj hospodě *lstivýj*!
- Arn 920 n.: Kromě když jest kto tak
křivýj
člověk nepravý a *lstivýj*
- Arn 976 n.: Zatiem lankrabie *lstivýj*,
jakožto *člověk křivýj*
- Arn 28 n.: Ale nevěrní, zlí a *lstiví*,
dvojnici a lidé *křiví*
- V 1980 n.: pod umluvením *přělstivým*,
zradú m y s l i, *srdcem*
křivým
- Arn 48 n.: *mysle* zlost svým *srdcem*
lstivým

Další verš Arnošta chybí.

41. V 1330 n.: V *vieře* sobě všitci *sstojte*
i mému sě snu *okojte*
- V 65 n.: těm všěm, kteříž *po čsti*
stojie
a nečstných sě nic *nebojje*
- Arn 19 n.: Dobří *po vieře* vždycky
stojie
a poskvrnění *se nebojje*
- Arn 25 n.: Protož věrní *po cti stojie*
a tiem svú mysl vždycky
kojje

V těchto verších (a ve v. Arn 28—9 a 48) je zřejmý vliv Alexandreidy na úvod Vévody Arnošta (ovšem myšlenky i některá slova se opírají o předlohu).

42. V 639 n.: jakož to jest byl učinil,
když *proti jmu* byl lid
zavinil.
- Arn 5776 n.: Pomni, synu!, cos učinil,
kterak si *proti němu* *zavinil*!

Mohli bychom pokračovat v uvádění dalších souvislostí, avšak probrané příklady, i když nejsou všechny stejně průkazné, jistě stačí k závěru, že vliv Alexandreidy na Vévodu Arnošta je nepochybný.

Skladatel básně o Arnoštovi užil však beze změny nebo s menší změnou i několika celých veršů z Alexandreidy. Nejprůkaznější jsou případy, u nichž je shoda veršů podepřena shodou rýmů:

1. V 1773 n.: v jednom křídle pohan *málo*,
jenž *bieše ještě ostalo*
- Arn 3341 n.: *Bieše* ještě jich *ostalo*
v té komnatě velmi *málo*.
2. V 1364 n.: Kam tvá, králi, moc
pospiechá,
kdež ti *nebude do smiecha?*
- Arn 3497 n.: Odtud *rúče pospiešiechu*,
neb jim *nebieše do smiechu*.

Verš Arn 3498 se opakuje častěji, v ostatních případech však není shoda verše posílena i shodou v rýmech:

- Arn 2061 n.: Tuť jim *nebieše do smiechu*,
všichni plakati se *jechu*.
- Arn 3535 n.: Tuť jim *nebylo do smiechu*,
nebo jediechu *zlú jichu*.
- Arn 3984 n.: toť jmieli za všecku *útechu*:
Však jim *nebieše do*
smiechu,

Stejnou veršovou shodu s Alexandreidou má však i Ežov:

- Ež 1547 n.: hned zahyneš, tváři *lichá!*
Pohubi tě tvá *pýcha*,
a tuť pak *nebude tobě do*
smiecha.

- Podle toho se zdá, že zde není vyloučen společný vliv Alexandreidy a Ezopa.
3. BM 311 n.: že pro mě kto zbyl dědiny
bez práva nebo bez viny	Arn 1356 n.: <i>neprávě a bez mé viny,
a ty sú mi vzkázali noviny.</i>
B 309 n.: Pro těchž zámyslův noviny
chtě k l'udem býti bez viny	
4. V 1342 n.: i postá přede mnú málo.
Toť mi sě jest ve sně zdálo.	Arn 3896 n.: <i>Snad se jesti jie to ve sně
zdálo,
co jim se jesti tuto dálo.</i>
5. V 2448 n.: <i>nebylo by jmu do spanie.</i>
Ale tu neby čas bránie	Arn 1801 n.: <i>Tuť mu nebieše do spanie,
neb jeho všecko žádanie</i>
6. V 454 n.: V téj řěči nic neumnoži,
před tiem městem sě položi	Arn 1557 n.: <i>K Řeznu městu přibra se,
před tiem městem položi se.</i>
V 2102 n.: <i>před to město sě položi.</i>
Kak mu jdieše vše po zbožl	
7. V 753 n.: vece: „Co sě nedostává
mně podlé kniežecieho
práva?	Arn 649 n.: <i>Tuť se stala veliká sláva
podlé kniežecieho práva.</i>
Arn 4989 n.: <i>Nebol žold bohatý dáva
podlé kniežecieho práva.</i>
Arn 2109 n.: <i>ctil Arnošta najvyššieho
podlé práva kniežecieho.</i>
Arn 1506 n.: <i>podlé kniežetského práva
by pochován tento zprava.</i>
8. V 180 n.: déle o sobě slyšeti,
raději bych chtěl umřieti!	Arn 1228 n.: <i>Chtěť bych raději umřieti
než nevěrné jméno mieti.</i>
Arn 1286 n.: <i>nelzet mu milosti mieti,
radějit bych chtěl umřieti.</i>

СОВПАДЕНИЯ РИФМ И СТИХОВ В ЭПИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ „АЛЕКСАНДРЕИС“ И „ВОЕВОДА АРНОШТ“

Автором сравниваются два памятника древнечешской литературы, рыцарские поэмы „Александрейс“ (начала 14 в.) и „Воевода Арношт“ (2 половины 14 в.). Приводятся конкретные примеры совпадающих рифм и стихов, доказывающие, что создатель „Воеводы Арношта“ знал древнечешский эпос „Александрейс“ и использовал впечатления от него при создании своего произведения.

Перевел Станислав Жажка

REIM- UND VERSÜBEREINSTIMMUNGEN DER „ALEXANDREIS“ UND DES „VÉVODA ARNOŠT“

Der Verfasser vergleicht zwei alttschechische Denkmäler, die „Alexandreis“ (aus dem Anfang des 14. Jhts.) und den „Vévoda Arnošt“ (aus der 2. Hälfte des 14. Jhts.). Er führt konkrete Belege für die übereinstimmenden Verse und Reime an, die den Beweis erbringen, daß der Verfasser des „Vévoda Arnošt“ die alttschechische „Alexandreis“ unbedingt gekannt haben muß und daher aus ihr zahlreiche Reime und ganze Verse entlehnt hatte.

Übersetzt von Drahoslava Cepková